

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Sahlgrenska akademien
Institutionen för neurovetenskap och fysiologi
Enheten för Audiologi

VT 2015

SJÄLVSTÄNDIGT ARBETE I AUDIOLOGI, 15 hp

Grundnivå

Titel Identitetsutveckling och delaktighetsprocesser med stöd av internet -En beskrivande litteraturstudie om tonåringar med hörselnedsättning	
Författare Stina Eriksson Sofie Gustavsson	Handledare Margareta Bohlin Examinator Kim Kähäri
Sammanfattning <p>En hörselnedsättning kan ha en inverkan på identitetsutvecklingen och delaktighet hos tonåringar. För att förstå tonåringar med hörselnedsättning i det moderna samhället är det av stor vikt att undersöka hur identitets- och delaktighetsprocesser sker på nya arenor, såsom internet.</p> <p>Syfte: Syftet är att undersöka vad forskning visat gällande identitetsutveckling hos tonåringar med hörselnedsättning och om sociala processer på internet kan inverka på delaktigheten hos denna grupp.</p> <p>Metod: En litteraturstudie görs för att få en sammanfattande bild av forskning kring delaktighetsprocesser och identitetsutveckling hos tonåringar med hörselnedsättning. Materialet består av artiklar publicerade mellan 1995-2015.</p> <p>Resultat: Resultatet visar att tonåringar verkar ha behov av att pröva sin identitet mot sin omgivning. Kommunikationssätt mellan tonåring och miljö, samt negativa eller positiva upplevelser kring hörselnedsättningen verkar påverka tonåringens identitet. Internet kan ge ökad delaktighet genom tillgång till information, att hålla kontakt med familj/vänner och underlätta kommunikationen för tonåringar med hörselnedsättning.</p> <p>Konklusion: Identitetsutveckling verkar ske utifrån tonåringens omgivning. Internet ser ut att kunna fungera som ett verktyg för ökad delaktighet; även om internet även kan utgöra risk.</p> <p>Sökord: Tonåring, identitet, internet, funktionshinder, hörselnedsättning, sociala media, delaktighet, tillhörighet</p>	

University of Gothenburg
The Sahlgrenska Academy
Institute of Neuroscience and Physiology
Unit of Audiology

Spring 2015

BACHELOR RESEARCH THESIS IN AUDIOLOGY, 15 ECTS

Basic level

Title

**Identity development and participation processes supported by the internet
- A descriptive literature review concerning adolescents with hearing loss**

Authors

Stina Eriksson
Sofie Gustavsson

Supervisor

Margareta Bohlin

Examiner

Kim Kähäri

Abstract

A hearing loss may affect the identity development and participation among adolescents. To understand adolescents with hearing loss in modern society, it's of great importance to ascertain how identity- and participation processes occur in new areas, such as the internet.

Objective: The aim of this study was to investigate what research shown regarding identity development among adolescents with hearing loss and whether social processes on the internet may influence the participation of this group.

Method: A literature review was conducted to obtain a cohesive framework of research about participation processes and identity development among adolescents. Included articles have been published 1995-2015.

Results: The results show the importance of the individual's identification with the surrounding. Communication between adolescents and the surrounding, but also negative or positive experiences concerning the hearing loss seems to affect the adolescent's identity formation. The internet may provide increased participation through access to information, stay connected with family/friends and facilitates communication for adolescents with hearing loss.

Conclusion: Identity development seems to be based on adolescents' surroundings. The internet appears to serve as an instrument for increased participation; although the internet may pose a risk.

Keywords: Adolescent, identity, internet, disability, hearing loss, social network, participation, belonging

FÖRORD

Ett stort tack till vår handledare Margareta Bohlin för god handledning och bra tips under arbetets gång! Arbetet har bearbetats av båda författarna och vi vill tacka varandra för ett gott samarbete.

ORDLISTA OCH DEFINITIONER

ICF-CY (2010): Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa: barn- och ungdomsversionen.

Delaktighet: En persons engagemang i en livssituation (ICF-CY, 2010).

Marginell identitet: Identifierar sig varken med den hörande eller döva kulturen (Lyness & Cornell, 2005).

Bikulturell identitet: Identifierar sig med både den döva och hörande kulturen (Lyness et al. 2005).

Digitalt infödd: Unga som fötts in i en digital era. Teknologi som internet, mobiler, mp3 osv. har blivit en del av deras liv (Prensky, 2001).

Digital immigrant: Personer som inte fötts in i en digital era men som har blivit intresserade och tagit till sig flera aspekter av teknologin (Prensky, 2001).

Integrerad skolmiljö: Elever med hörselnedsättning går i en skolklass tillsammans med normalhörande klasskamrater (Andersson & Lawenius, 1997).

Segregerad skolmiljö: Elever med hörselnedsättning går i en skolklass tillsammans med klasskamrater med hörselnedsättning/dövhet (Andersson et al. 1997).

Online: En enhet som är ansluten till ett datornätverk eller datorsystem (Nationalencyklopedin, 2015).

Offline: En enhet i ett distribuerat system som är tillfälligt bortkopplad från systemet (Nationalencyklopedin, 2015).

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. BAKGRUND	1
1.1 Inledning	1
1.2 Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa: barn- och ungdomsversionen (ICF-CY)	1
1.3 Teoretiska perspektiv	1
<i>1.3.1 Identitetsteorier</i>	2
1.4 Nulägesbeskrivning av internetanvändning	5
<i>1.4.1 Risker med internetanvändning</i>	6
<i>1.4.2 Nyttan med internetanvändning</i>	6
2. SYFTE	7
3. FRÅGESTÄLLNINGAR	7
4. METOD	7
5. MATERIAL	8
6. RESULTAT	12
<i>6.1 Vad visar litteraturen om identitetsutveckling hos tonåringar med hörselnedsättning?</i>	12
<i>6.2 Kan internet/sociala media användas som ett verktyg för delaktighet?</i>	13
7. DISKUSSION	15
<i>7.1 Metoddiskussion</i>	15
<i>7.2 Resultatdiskussion</i>	16
8. KONKLUSION	20
9. REFERENSER	21

1. BAKGRUND

1.1 Inledning

En hörselnedsättning kan ha en inverkan på identitetsutveckling och delaktighet hos tonåringar. Internet har medfört nya kontexter för att socialisera och inhämta information. Detta har dagens ungdomar växt upp med och har blivit en stor del av deras vardag, varav de kan benämnas digitalt infödda. Det är av intresse att ta reda på hur identitetsutvecklingen ser ut hos tonåringar med hörselnedsättning och om delaktighetsprocesser kan ske på internet. Kunskap om detta bör ha betydelse för vårdpersonal som arbetar med tonåringar med hörselnedsättning.

1.2 Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa: barn- och ungdomsversionen (ICF-CY)

ICF-CY (2010) används för att dokumentera särdrag hos barn och omgivande miljöer som påverkar dem. Barn- och tonårstiden innebär stora förändringar i den fysiska, sociala och psykologiska utvecklingen. Delaktighet, som är en persons engagemang i en livssituation, representerar ett socialt perspektiv på funktionstillstånd. Att ingå i ett socialt samspel utvecklas i relationer som finns i barnets direkta närhet och den sociala miljön är en betydelsefull faktor som påverkar barnets utveckling. Omgivningen utgör den fysiska och sociala miljön som omger individen och under uppväxten sker det stora förändringar i omgivningen. Barn och ungdomars omgivning kan ses som system som finns både nära barnet och långt bort- men alla påverkar barnet på olika sätt. Den fysiska och sociala omgivningen blir en viktig faktor som påverkar barnets funktionstillstånd (ICF-CY, 2010), till exempel barn och ungdomar med hörselnedsättning.

Hörsel beskrivs av ICF-CY (2010) som en sinnesfunktion som gör det möjligt att uppfatta och urskilja ljud. Vidare beskrivs en funktionsnedsättning som en avvikelse eller förlust i en kroppsfunction, såsom en hörselskada, dövhet eller hörsselförlust. Enligt en levnadsnivåundersökning utförd av Statistiska Centralbyrån (2014) har runt 17 % av befolkningen i Sverige, från 16 år och uppåt, en hörselnedsättning. Barn mellan 0-15 år ingår inte i SCB:s (2014) undersökning, men enligt Hörselskadades Riksförbunds (2014) årliga rapport har cirka 25 000 barn mellan 0-15 år en hörselnedsättning i någon grad.

1.3 Teoretiska perspektiv

Frisén och Hwang (2006) beskriver flera aspekter av definitionen identitet, varav två av dessa är individens relation till kultur och nation samt relationen till sin självbild. Självbild handlar

om hur medvetenheten om att vara unik ser ut hos varje människa: Vem är jag, varför är jag så, vad gör mig unik? Dessa frågor finns med hela livet, men kan i tonåren upplevas mer framträdande på grund av många kroppsliga, psykologiska och sociala förändringar. Mead (1976) menar att ett medvetande om sig själv uppstår i en social process med andra, genom att anta andras perspektiv lär vi oss om oss själva och kan internalisera andras attityder. Den identitet ett barn får är således den som andra tillskriver barnet. Det finns flera teoretiska inriktningar där identitet beskrivs på olika sätt och med olika psykologiskfilosofiska utgångspunkter, tre exempel är: Erikson (2000) beskriver identiteten som formad utifrån individens utveckling, Ziehe (1999) beskriver identiteten som påverkad av samhälleliga faktorer och Bronfenbrenner (1979) försöker ta ett ännu större grepp om människans utveckling, och ger i sin utvecklingsekologiska teori ett perspektiv på miljöns inflytande på individens utveckling.

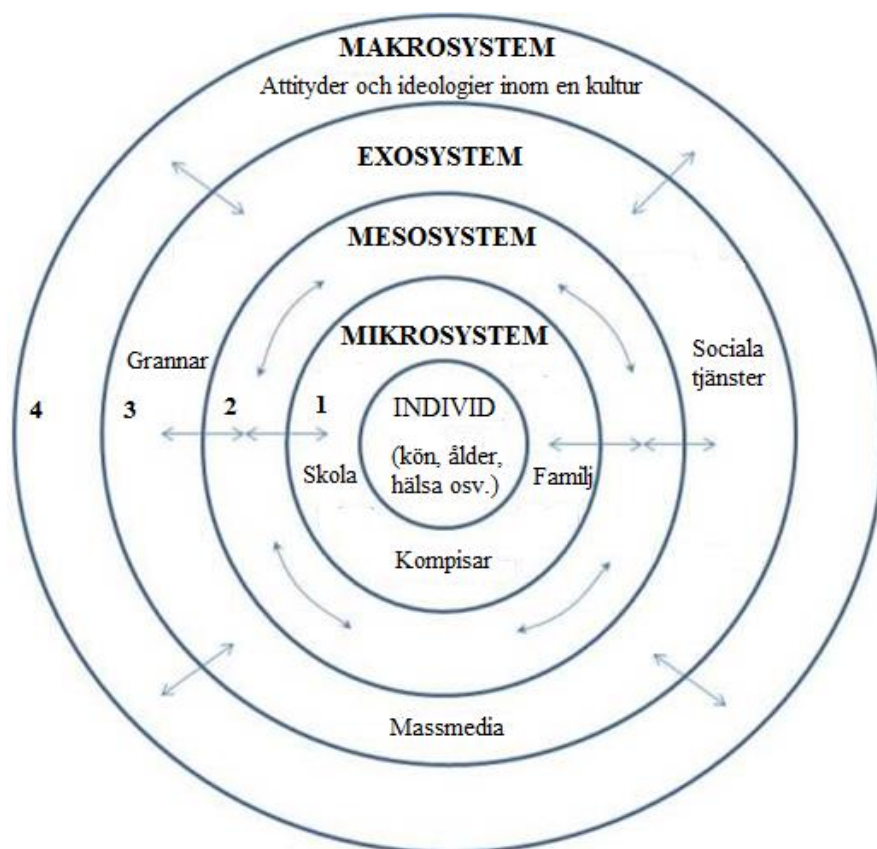
1.3.1 Identitetsteorier

Enligt Erikson (2000) består livet av åtta utvecklingsfaser som sträcker sig från spädbarnsåldern till ålderdomen. Varje fas innehåller en konflikt eller kris som måste lösas för att kunna gå vidare till nästa stadie. Det första stadiet sker under spädbarnstiden och präglas av konflikterna grundtillit och misstro. Det andra stadiet infaller under småbarnsåldern där självständighet och tvivel är i fokus. Därefter kommer lekåldern och kännetecknas av skuld och initiativförmåga. Fjärde fasen inträffar under skolåldern där verksamhet och underlägsenhet är konflikterna som måste lösas. Det femte stadiet infaller under tonårsperioden och kännetecknas av de psykosociala kriserna identitet och identitetsförvirring där individen försöker ta reda på den egna identiteten. Identitet är ett psykosocialt fenomen och innebär att individen är medveten om vem denne är som person. Identiteten växer sig starkare under tonåren på grund av att växlande självbilder som upplevts under barndomen börjar smälta samman. Eriksson (2000) hävdar att identitetsskapandet sker genom att tonåringen bejakar eller förkastar olika bilder av sig själv; en del bilder behålls medan andra bilder som inte tycks stämma med sig själv kastas bort. Efter tonårsåren inträffar det sjätte stadiet i de tidiga vuxenåren där intimitet och isolering är i fokus. Det sjunde stadiet sker under vuxenåren och präglas av generativitet och stagnation. Det åttonde stadiet infaller under ålderdomen och präglas av integritet och förtvivlan, som är de sista konflikterna i livets utvecklingsfaser (Eriksson, 2000).

Ziehe (1999) beskriver att tonåringar alltid lever i en ny, modern kultur som innehåller markörer i form av olika bilder, mode, beteendemodeller, uppfattningar och så vidare. Dessa

markörer har förmågan att kunna integrera unga och de blir socialiserade av kulturen som de möter varje dag vilket påverkar sättet de talar, klär sig och betar sig på. Denna socialisering påverkar bilden unga har av världen och sig själva. Äldre generationer bär med sig erfarenheter av hur det var att gå i skola på deras tid, men unga lever i en annan kultur och kommer bära med sig andra markörer (Ziehe, 1999).

Bronfenbrenner (1979) beskriver genom sin utvecklingsekologiska teori hur individens utveckling påverkas av flera nivåer i miljön och menar att det inte räcker att studera endast de miljöer som finns i individens direkta närhet. Bronfenbrenners (1979) perspektiv involverar ett samspel eller kompromiss mellan individ och den miljö individen lever i. Kompromissen är dubbelriktad vilket innebär att individen påverkas av miljön, men även att miljön kan påverkas av individen. Miljön är strukturerad enligt mikro-, meso-, exo- och makrosystemen som är en del av den utvecklingsekologiska modellen (figur 1).

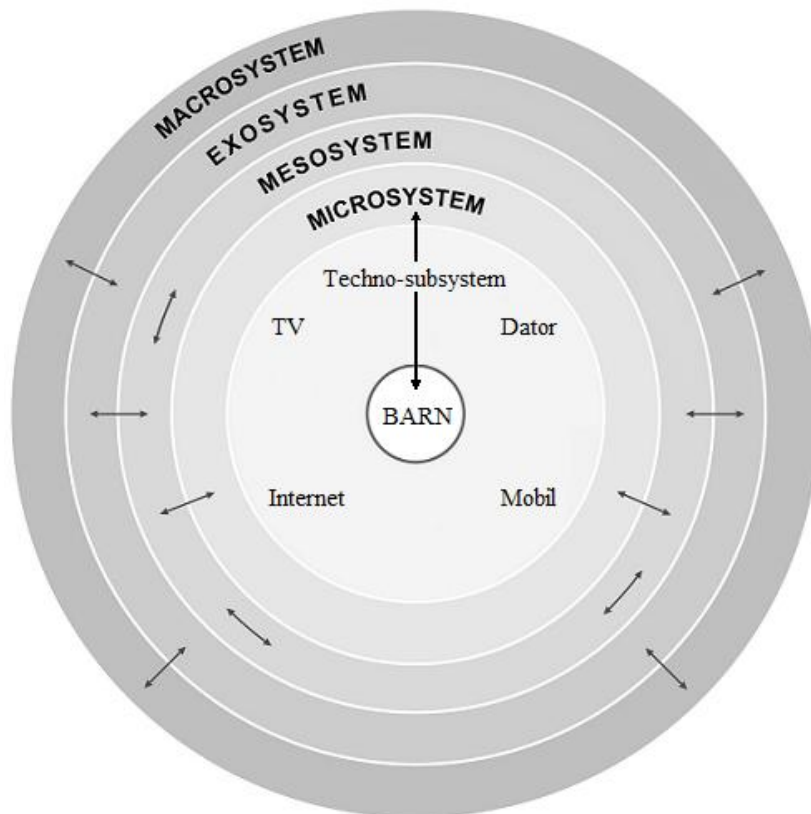

Figur 1. Bronfenbrenners utvecklingsekologiska modell. Skapad av författarna med inspiration från Wikipedia (2012)

Ett mikrosystem (1) är ett mönster av aktiviteter, roller och relationer upplevda av personen i en given miljö. Miljöerna finns i individens direkta närhet och inkluderar bland annat skola och hemmet. Mesosystemet (2) är ett system av mikrosystem och formas till exempel när personen byter miljö. Det omfattar kopplingar mellan två eller fler miljöer där en person aktivt deltar. Ett exosystem (3) syftar till en eller flera miljöer som individen inte är en aktiv deltagare i, men där händelser kan ske som ändå har betydelse för individen. Föräldrarnas arbete är ett exempel på en miljö som har betydelse för barnet, fastän barnet själv inte deltar i arbetet eller ens vistas i miljön. Ett makrosystem (4) innehåller mikro-, meso- och exosystem. Dessa fyra system fungerar som en helhet och bildar en kultur eller ett samhälle. Det som kan påverka individen i makrosystemet är exempelvis religion eller livsstil.

Bronfenbrenner (1979) nämner att en övergång mellan nivåerna sker när en persons position i miljön förändras och ger en förändrad roll i en viss miljö. Övergångarna kan ske på vilken nivå som helst, till exempel att föräldrar får ett barn som orsakar en förändring i mikrosystemet (1), barnet börjar skolan vilket ger en förändring i exosystemet (3) eller att familjen flyttar till ett annat land vilket är att korsa en gräns i makrosystemet (4). Övergångar sker hela livet och är en del av utvecklingsprocessen (Bronfenbrenner, 1979). För en tonåring med hörselnedsättning skulle det kunna vara möjligt att utvecklandet av en identitet beror på omgivningen och upplevelsen av delaktighet kan präglas av flera nivåer i den omgivande miljön.

En modernare teori som tar hänsyn till den tekniska utvecklingen tas upp av Johnson (2010) och kallas techno-subsystem (citerad i Johnson, 2010; Hallberg, 2014). Enligt Johnson (2010) är bakgrunden till techno-subsystem Bronfenbrenners (1979) teori där barnets utveckling påverkas av flera nivåer i miljön. Teorin utvecklades före internetrevolutionen och beskrivningen som har en påverkan på individen är baserad på teknologin som fanns tillgänglig på den tiden (t ex TV) och var en del av barnets mikrosystem. Enligt Johnson (2010) främjar techno-subsystem vår förståelse av hur miljömässiga influenser påverkar barns utveckling, såsom digital teknologi. Techno-subsystem kan ses som ännu en del av barnets mikrosystem (Johnson, 2010). (Figur. 2.)

Figur 2. Techno- Subsystem. Skapad av författarna med inspiration från Johnson & Puplampu (2008)

1.4 Nulägesbeskrivning av internetanvändning

Findahl (2014) beskriver att globalt sett har spridningen av internet planat ut men i Sverige har det haft fortsatt spridning, både vad gäller tillgång och användning. Sverige ligger trea i världen med högst internetanvändning, cirka 90 % av befolkning i åldrarna 6-65 år är internetanvändare och i åldrarna 12-55 år använder nära 100 % internet. Internetanvändningen i Sverige kan jämföras med genomsnittet i EU som ligger på 79 % (16-74 år). Trots en hög användning är det fortfarande kring 1,0 miljoner svenskar som inte använder internet. Det finns många olika orsaker till att de inte använder internet, men 2 % uppger funktionshinder som en orsak. Det gäller främst problem med syn eller motorik. Bland de yngre försvårar ett funktionshinder användandet men hindrar trots detta inte deras internetanvändning. Enligt Dobransky och Hargittai (2006) skiljer sig tillgång och användning av dator/internet åt beroende på funktionshinder. Det verkar som att de funktionshinder som är kopplade till användandet av en dator, till exempel blindhet, hindrar individer från att använda datorer. Dobransky et al. (2006) hävdar härmed att det råder viss ojämlikhet både i tillgång och

användning av datorer/internet bland personer med funktionshinder. Thorén, Öberg, Wänström, Andersson och Lunner (2013) undersökte användandet av internet och email hos en grupp vuxna med hörselnedsättning och den totala användningen verkar vara hög bland deltagarna, men det finns skillnader beroende på ålder, utbildning och kön. Högst användande kan ses hos den yngsta undersökningsgruppen (25-64 år) och då främst bland män med högre utbildning. Minst användande ses hos äldre kvinnor med låg utbildning. Internetanvändningen ser ut att vara högre bland yngre personer (Findahl, 2014; Thorén et al. 2013) och tillgången till internet verkar inte skilja för tonåringar med eller utan fysiskt funktionshinder (Lathouwers, de Moor & Didden, 2009).

1.4.1 Risker med internetanvändning

Friends (2015) nätrapport syftar till att fånga upp ungas röster om kränkningar och mobbning via mobil, dator och surfplatta. Rapporten baseras på en undersökning utförd av SIFO där 1041 unga mellan 10-16 år i Sverige har deltagit. Rapporten visar att 36 % av tjejerna och 27 % av killarna har blivit kränkta på internet någon gång under det senaste året. Dessutom har 8 % av tjejerna och 4 % av killarna blivit mobbade. Friends (2015) rapporterar att kränkningar är vanligast på sociala medier för tjejer och på spel för killar, 35 % uppger att de har blivit kränkta av samma person även utanför nätet. Det är svårt att veta hur mobbning/nätmobbing ser ut hos personer med hörselnedsättning då det, enligt Bauman och Pero (2011), inte finns mycket forskning kring mobbning hos studenter med hörselnedsättning/dövhet och än mindre om nätmobbing. Resultatet från deras studie indikerar att hörande studenter och studenter med hörselnedsättning/dövhet hade liknande erfarenheter av mobbning/nätmobbing och det gick inte att se någon signifikant skillnad mellan grupperna. Det verkar som att varken studenter med hörselnedsättning/dövhet eller normalhörande studenter var befriade från problem med mobbning eller nätmobbing.

1.4.2 Nyttan med internetanvändning

Internet har medfört att socialisering kan ske i andra kontexter och det är möjligt att inhämta information på fler sätt än tidigare (Andersson, Bohlin, Lundin & Sorbring, 2015). Användandet av internet och sociala media ser, enligt Kujath (2011), ut att göra det lättare att hålla kontakten med bekanta och även att stifta nya bekantskaper, men understryker att internet främst verkar användas som en förlängning till traditionell kommunikation och inte som ett substitut. Även Bargh och McKenna (2004) menar att internet underlättar kommunikationen och gör det möjligt att ta kontakt med andra som har liknande intressen, värderingar eller uppfattningar. Att bli medlem och delaktig i en internetgrupp kan få en stor

betydelse för det sociala livet, individer med marginaliserande identiteter som besitter mindre önskvärda egenskaper enligt samhällets standard kan kommunicera anonymt och känna tillhörighet (McKenna & Bargh, 1998). Dessutom kan sajter för sociala nätverk erbjuda tonåringar kontexter där de kan pröva nya identiteter och även gå med i grupper som återspeglar en aspekt av deras identitet som de vill utforska (Spies, Lauren & Margolin, 2014). Internet kan således göra det enklare att välja mellan olika miljöer och bli delaktig i en grupp online, men även underlätta för att bestämma vilka delar av identiteten som ska framhävas och vilka som ska exkluderas (Andersson et al. 2015). Även Schreuer, Keter och Sachs (2014) pekar på att användningen av informations- och kommunikationsteknologi har stor betydelse för den personliga utvecklingen och identiteten hos barn och ungdomar med funktionshinder, men även för den akademiska prestationen och övergången till vuxenlivet.

2. SYFTE

Syftet med denna litteraturstudie är att undersöka vad forskningen under de senaste tjugo åren visat gällande identitetsutveckling hos tonåringar med hörselnedsättning och om sociala processer som sker på internet/sociala medier kan inverka på delaktigheten/tillhörigheten hos denna grupp.

3. FRÅGESTÄLLNINGAR

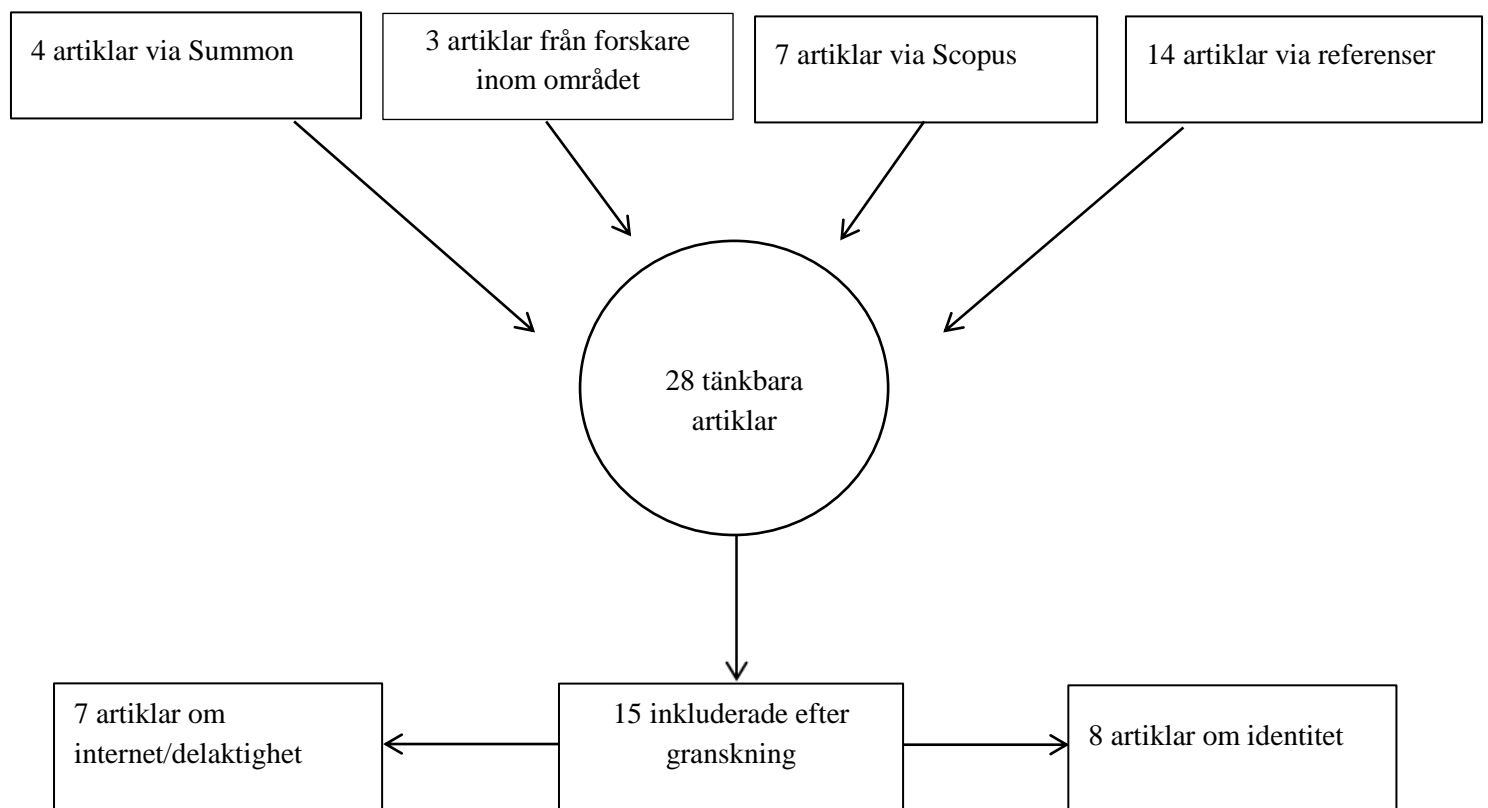
1. Vad visar litteraturen om identitetsutveckling hos tonåringar med hörselnedsättning?
2. Kan internet/sociala media användas som ett verktyg för delaktighet för tonåringar med hörselnedsättning?

4. METOD

Inklusionskriterierna i denna beskrivande litteraturstudie inbegriper originalartiklar skrivna på svenska eller engelska, publicerade inom en tidsperiod på tjugo år och utförda i västvärlden. Använda sökord valdes för att kunna stämma överens med ämnet och besvara frågeställningarna, därför användes flera synonyma sökord. Flera av sökorden är MeSH-termer (medicinska ämnesrubriker för databassökningar). Databassökningarna skedde genom sökningar i databaserna Scopus och Summon samt universitetsbibliotekets katalog i Göteborg. Vid många eller få träffar vid sökningarna har antalet justerats genom nya kombinationer av sökord eller genom att använda ”and/or”, men även citationstecken runt vissa begrepp för att vidga eller avgränsa sökningen. Utöver databassökningar har relevanta artiklars referenslistor och även en funktion i Scopus (”cited by”) använts för vidare insamling av material. Funktionen gör det möjligt att kontrollera vilka artiklar som har refererat till den valda

artikeln. Forskare inom området har även tillfrågats efter relevanta artiklar. Alla artiklars rubriker och sammanfattningar har genomgåts och därefter har, för ämnet relevanta, artiklar sparats. De artiklar som inte uppfyllde inklusionskriterierna exkluderades. Efter den inledande genomgången granskades artiklarna i sin helhet vad gäller syfte, resultat och metod. Nedan visas in- och exkluderingsprocessen för de valda artiklarna (figur 3).

Sökord: Adolescent, identity, internet, disability, hearing loss, social network, participation, belonging.

Figur 3: Sammanställning av process för insamlat material.

5. MATERIAL

De 15 artiklarna som har valts är begränsade till att vara publicerade mellan åren 1995-2015, tjugo år tillbaka fram tills idag. Av nödvändighet har spännet ämnesmässigt varit brett eftersom få studier har genomförts inom området. Materialet består av a) artiklar om identitet hos tonåringar med hörselnedsättning, b) artiklar om internet och delaktighet bland tonåringar med hörselnedsättning/funktionshinder. Både kvalitativa och kvantitativa studier, med olika

metodologiska ansatser som enkätundersökningar och intervjuer har använts. Fokus har varit på tonåringar med hörselnedsättning, men på grund av brist på forskning har artiklar med annat åldersspann och andra typer av funktionsnedsättningar använts. Delar av resultatet i artiklarna har använts. I artiklarna som belysts har könsfördelningen varit relativt jämn. Nedan redovisas material som behandlar identitetsutveckling hos tonåringar med hörselnedsättning (tabell 1), samt artiklar om internet och delaktighet (tabell 2).

Tabell 1. Insamlat material om identitet hos tonåringar

Publ. år Land	Författare	Titel	Syfte	Metod Urval	Slutsats
2002 Australien	Israelite, N. et.al.	Hard-of-hearing Adolescents and Identity Construction: Influences of School Experiences, Peers, and Teachers.	Att undersöka hur sju tonåringar som gått i grundskola för elever med hörselnedsättning skapade sina identiteter.	Kvalitativ n=7	Tonåringarna konstruerade sina identiteter relaterat till hörande och döva vänner, och deras olikheter mellan grupperna. Det var tydligt att identifiera sig som hörselnedsatt stämplade dem som annorlunda. Deltagarnas skolupplevelser verkade influera synen på sig själva som individer med hörselnedsättning.
2003 Nya Zeeland	Kent, B. A.	Identity issues for hard-of-hearing adolescents aged 11, 13 and 15 in mainstream settings.	Att jämföra hälsobeteenden hos personer med hörselnedsättning och normalhörande jämnåriga kamrater, med extra fokus på psykosociala element.	Kvantitativ n=52	Vissa hälsobeteenden var annorlunda för elever med hörselnedsättning jämfört med normalhörande jämnåriga. Det fanns evidens för att elever med hörselnedsättning var mer benägna att uppleva ensamhet. Majoriteten av deltagarna identifierade sig inte med sin hörselnedsättning.
2010 Sverige	Brunnberg, E.	Hard-of-hearing children's sense of identity and belonging	Undersöker om barn med hörselnedsättning skapade en hörande, döv eller hörselnedsatt identitet, samt hur barn med hörselnedsättning behandlade likheter/olikheter hos döva och normalhörande barn när de skapade en identitet.	Kvalitativ n=29	Majoriteten av deltagarna skapade sig en hörselnedsatt identitet, en stor del av barnen verkade dock befinna sig i en identitetskris. Flera av barnen med hörselnedsättning verkade se barn med hörselnedsättning som en tvåspråkig grupp mellan normalhörande och döva.
2005 USA	Lyness, K. et al.	Therapeutic Implications for Adolescent Deaf Identity and Self-Concept.	Att utforska relationen mellan dövas identitet och anpassning, samt titta på hur döva och hörandes kulturvärderingar påverkade deras mentala hälsa.	Kvantitativ n=46	De deltagare som identifierade sig som bikulturell hade den bästa självbilden, de accepterades socialt och i en större social grupp. Deltagare som däremot identifierade sig som marginell hade sämre självbild och trodde inte det var socialt bra nog att vara del av en större social grupp.

1996 USA	Stinson, M. S. et.al.	Self-perceptions of social relationships in hearing-impaired Adolescents.	Att titta på hur tonåringar med hörselnedsättning integrerades i klasser med normalhörande personer. Samt undersöka vilken skillnad i medverkan och känslomässig säkerhet som fanns för normalhörande och personer med hörselnedsättning.	Kvantitativ n=220	Tonåringar med hörselnedsättning var mer säkra tillsammans med kamrater med hörselnedsättning än med hörande kamrater och var med i fler skolaktiviteter tillsammans med kamrater med hörselnedsättning än med normalhörande kamrater.
2011 USA	Antia, S.D. et al.	Social outcomes of students who are deaf and hard of hearing in general education classrooms	Att undersöka sociala utfall hos studenter med hörselnedsättning som går i en integrerad skola, samt vilka faktorer som påverkade sociala förmågor.	Kvantitativ n=191	De sociala förmågorna hos elever med hörselnedsättning såg inte ut att avvika från den generella populationen. Sociala förmågor hos deltagarna förklarades bäst genom delaktighet i kommunikationen i klassrummet och delaktighet i skol- och samhällsaktiviteter.
Kanada 2013	Dalton, C.J.	Lessons for inclusion: classroom experiences of students with mild and moderate hearing loss.	Att undersöka erfarenheterna hos studenter med lätt eller måttlig hörselnedsättning, för att få insikt om hur de hanterade sin hörselnedsättning under skoltiden.	Kvalitativ n=3	Deltagarna var motiverade till att bli förstådda av personer i sin omgivning, men ville inte kommunicera behov eller skapa relationer med personer som inte förstod deras ansträngningar eller begränsningar. När de kände att andra förstod dem och deras hörselnedsättning upplevdes en känsla av tillhörighet.
Sverige 1997	Andersson, A. et al.	Döva och gravt hörselskadade ungdomars sociala identitet och självvärdering	Att undersöka vilken grupp tonåringar med dövhet eller grav hörselnedsättning som växt upp i en talande/teckenspråkig miljö identifierade sig med. Samt undersöka eventuella skillnader i självbild och självvärdering mellan grupperna.	Kvalitativ n= 160	En överensstämmelse mellan barnets kommunikationssätt och uppväxtmiljöns kommunikationssätt såg ut att vara viktigt för identitet och självbild, stämde dessa inte ihop fanns det risk för en osäkerhet i sin gruppidentifiering.

Tabell 2. Insamlat material om internet och delaktighet

Publ.år Land	Författare	Titel	Syfte	Metod Urval	Resultat
2013 Israel	Engel-Yeger, B. et al.	Comparing participation in out of school activities between children with visual impairments, children with hearing impairments and typical peers	Syftade till att jämföra delaktighetsmönster hos barn med synskador, barn med hörselnedsättning och barn med typisk sensorisk funktion, samt undersöka sambandet mellan delaktighet och sociodemografiska parametrar i varje grupp.	Kvantitativ n=70	Deltagare med syn- eller hörselnedsättning hade mer begränsade delaktighetsmönster och sociodemografiska parametrar (ex barnets ålder, familjens socio-ekonomi) kunde ha en inverkan på barnets delaktighet.

2012 Australien	Raghavendra, P. et al.	Why aren't you on Facebook?: Patterns and experiences of using the Internet among young people with physical disabilities.	Att undersöka internetanvändandet hos ungdomar/barn med fysiska funktionshinder.	Kvalitativ n=15	Unga med varierande grad av fysiska funktionshinder och ålder använde internet för olika ändamål. Syskon och vänner hade en stor inverkan på deras sociala nätverk på internet, vilket ökade deras sociala delaktighet.
2002 USA	Cummins, J. N. et al.	Beyond hearing: Where real-world and online support meet.	Att undersöka om deltagare som saknade stöd i relationer offline deltog mer och upplevde mer nytta av online-gruppen, än de som hade starkt stöd offline. Undersökte även om det var fördelaktigt om vänner/familj var medlemmar i online-gruppen.	Kvantitativ n=64	Medlemmar i en stödgrupp online demonstrerade att deltagare med mindre stöd offline upplevde fördelar från stödgruppen. Det dokumenterades även att det var fördelaktigt för deltagare med hörselnedsättning om deras familj/vänner var medlemmar i online-gruppen.
2012 Israel	Snunith, S. et al.	Characteristics of a virtual community for individuals who are d/Deaf and hard of hearing.	Att analysera meddelanden och beteenden på ett online-forum för individer med hörselnedsättning/dövhet.	Kvalitativ n=2050 meddelanden.	Meddelanden och beteenden på ett online-forum uttryckte socialt stöd, och då främst i form av informativt stöd. Detta visade betydelsen av ett forum som en källa till information. Resultatet indikerade även att deltagare träffades utanför internet.
2008 Israel	Barak, A. et al.	Internet use and personal empowerment of hearing-impaired adolescents	Att undersöka egenskaper, intensitet och typer av internetanvändande hos tonåringar med hörselnedsättning jämfört med en normalhörande kontrollgrupp, samt att mäta välmående.	Kvantitativ n=114	Tonåringar med hörselnedsättning använde och var mer motiverade att använda internet än den normalhörande kontrollgruppen. Det verkade som att internet ökade välmåendet hos tonåringar med hörselnedsättning.
2012 Belgien	Abeele, M. V. et al.	Blind faith in the web? Internet use and empowerment among visually and hearing impaired adults: a qualitative study of benefits and barriers	Att undersöka användandet av internet och upplevda fördelar hos individer med hörselnedsättning/dövhet eller visuell nedsättning/blindhet.	Kvalitativ n=21	Deltagarna använde internet främst för att samla information och kommunicera med vänner och familj. Deltagarna upplevde självständighet och att funktionsnedsättningen inte var ett hinder online.

2014 Nederländerna, USA	Blom, H. et al.	Finding Friends Online: Online Activities by Deaf Students and Their Well-Being	Att undersöka vänskapskvalité och välmående, samt hur detta var relaterat till datoranvändning hos studenter med dövhet/hörselnedsättning och med normalhörande studenter.	Kvantitativ n=222	Ungdomar med hörselnedsättning/dövhet verkade inte ha sämre vänskapskvalité eller sämre välmående än normalhörande. Döva/hörselnedsatta verkade dra nytta av datoranvändningen vilket kunde bero på att kommunikationen fungerade bättre och menade att det kunde användas för att få kontakt med andra. En kombination av vänner offline/online verkade vara positivt för ungdomars välmående.
-------------------------------	--------------------	---	--	----------------------	---

6. RESULTAT

6.1 Vad visar litteraturen om identitetsutveckling hos tonåringar med hörselnedsättning?

Att skapa en identitet under tonåren verkade vara svårare för de med hörselnedsättning jämfört med de som inte hade en hörselnedsättning, med tanke på hur nedsättningen påverkade kommunikation och sociala förhållanden (Israelite, Ower & Goldstein, 2002). Huruvida det är positivt eller negativt att tonåringar identifierar sig med sin hörselnedsättning är inte helt klart. Israelite et al. (2002) menade att genom att identifiera sig som hörselnedsatt markerades tonåringar med hörselnedsättning som annorlunda än normalhörande jämnåriga. Kent (2003) hade andra slutsatser och menade att tonåringar inte identifierade sig med sin hörselnedsättning för de ville inte avvika från det som ansågs vara normalt. Kent (2003) visade att majoriteten av deltagarna inte identifierade sig med sitt funktionshinder, men hos de som identifierade sig med sitt funktionshinder rapporterades en signifikant högre grad av ensamhet. Ett samband mellan identifiering och rapporterad mobbning upptäcktes i studien. Resultatet tydde således på att det fanns psykologiska risker för de tonåringar som identifierade sig som någon med hörselnedsättning där de i större utsträckning upplevde ensamhet. Brunnberg (2010) visade på motsatsen där de flesta deltagarna identifierade sig som hörselnedsatta och de som inte identifierade sig med sin hörselnedsättning verkade vara i mer psykologisk fara. Dock befann sig 28 % av deltagarna i vad som verkade vara en identitetskris vilket kunde ses som en psykologisk risksituation, då de verkade signifikant mer isolerade än de barn med en stabil identitet när det kom till relationer med klasskamrater. Lyness och Cornell (2005) undersökte om individer med hörselnedsättning eller dövhet identifierade sig med den hörande eller döva kulturen. Resultatet tydde på att deltagare som identifierade sig med både den hörande och döva kulturen hade bättre självbild än deltagare som inte identifierade sig med någon av grupperna. Deltagare som var bekväma med sin

identitet i två olika kulturer trivdes bättre med sig själva, hade en bättre självbild och upplevde att de var en del av en större social grupp (Lyness et al. 2005).

Att tonåringar som identifierade sig med sin hörselnedsättning skulle uppleva mer ensamhet kunde enligt Kent (2003) bero på att de inte var involverade i ett socialt umgänge som validerade deras upplevelse av en identitet. Stinson, Whitmire och Kluwin (1996) menade att det var viktigt att tonåringar med hörselnedsättning fick kontakt med andra i liknande situation som de kunde identifiera sig med och få bekräftelse från. Även om eleverna med hörselnedsättning var omgivna av hörande kamrater så verkade inte denna kontakt främja identifiering eller relationsband. Detta verkade bero på att elever med hörselnedsättning interagerade mindre med normalhörande elever och kände sig mer bekväma ihop med kamrater med hörselnedsättning (Stinson et al. 1996). Enligt Antia, Jones, Luckner, Kreimeyer och Reed (2011) verkade sociala förmågor hos studenter med hörselnedsättning inte avvika från den normalhörande kontrollgruppen, men det fanns inte några data på om eller hur mycket deltagarna umgicks med andra hörselnedsatta utanför skolan. Upplevd social förmåga hos deltagarna var relaterade till delaktighet i kommunikation i klassrummet och delaktighet i skol- och samhällsaktiviteter. Resultatet pekade på att endast närvaron av normalhörande i skolan inte hade en negativ påverkan på deltagarna (Antia et al. 2011). Dalton (2013) hävdade att en känsla av att bli förstörd som person och för de begränsningar som en hörselnedsättning kunde medföra gav deltagarna en känsla av tillhörighet till klasskamrater och lärare. Deltagarna ville inte kommunicera behov eller skapa relationer med personer som inte förstod deras ansträngningar eller begränsningar. Andersson och Lawenius (1997) beskrev mer utförligt hur kommunikationssätt och upplevelser influerade identitet och självbild. Om det inte fanns en överensstämmelse mellan kommunikationssättet hos individen och kommunikationssättet hos miljön fanns en större risk för osäkerhet vad gällde grupp tillhörighet och social identitet. För elever med hörselnedsättning verkade deras identitet och självbild även präglas av skol- och uppväxtmiljö. Negativa upplevelser i skolan, skam över att bära hörapparat eller föräldrar som inte var stöttande eller erkände barnets hörselnedsättning kunde orsaka negativa konsekvenser för barnets identitet och självbild, medan stöd av lärare och föräldrar verkade ge en trygghet i identitet och självbild (Andersson et al. 1997).

6.2 Kan internet/sociala media användas som ett verktyg för delaktighet?

Barn med syn- eller hörselnedsättning hade begränsade delaktighetsmönster och var inte med i skolaktiviteter i samma utsträckning som barn med typiska sensoriska funktioner (Engel-

Yeger & Hamed-Daher, 2013). Fler aktiviteter utfördes i hemmet och tillsammans med någon annan, detta gällde synnerligen för personer med synskada som var mindre delaktiga och hade mer behov av assistans än personer med hörselnedsättning. Engel-Yeger et al (2013) hävdade att problemet med att fler aktiviteter utfördes i hemmet var att det ökade risken för social isolering. Möjligtvis kunde delaktighet även nås genom andra kontexter. Till exempel menade Raghavendra, Wood, Newman och Lawry (2012) att användningen av internet, såsom sociala nätverk som Facebook eller Myspace, ökade den sociala delaktigheten eftersom det var ett sätt att förstärka vänskapsband online och hålla kontakt med familj. För att bygga upp ett socialt nätverk online hade familj och vänner stor betydelse, då det verkade som att bekanta utanför nätet var de personer som deltagarna hade mest kontakt med online (Raghavendra et al. 2012). Även Cummings, Sproull och Kiesler (2002) framhöll att familj och vänner hade betydelse online. Deltagare som hade brist på stöd med familj och vänner offline upplevde emotionella och informativa fördelar från stödgruppen. Medlemmar som hade stöd från familj och/eller vänner och som även de var medlemmar i stödgruppen upplevde emellertid ännu fler fördelar.

I likhet med Cummings et al. (2002) uppgav även Snunith och Meital (2012) att forum för döva eller personer med hörselnedsättning kunde vara en källa till stöd. Meddelandena på ett sådant forum undersöktes och resultatet visade att de flesta meddelandena handlade om socialt stöd, samt att informativt stöd vid tekniska aspekter var det vanligaste. Detta visade betydelsen av ett forum som en källa till information och socialt stöd (Snunith et al. 2012). Internetanvändning (t ex sociala media, programvaror) verkade även ha en inverkan på välmående, enligt Barak och Sadosky (2008) har tonåringar med hörselnedsättning vanligtvis sämre välmående i form av ensamhet och lägre självförtroende än normalhörande jämnåriga. Det verkade som att de som använde internet oftare hade ett bättre välmående än de som använde internet mindre eller inget alls. Faktorer som kunde tänkas påverka välmående var att internet erbjöd kommunikation som var icke-verbal och lättillgänglig. En tonåring med hörselnedsättning kunde kommunicera på samma förutsättningar som en normalhörande och det blev en ökad känsla av kontroll, förmåga och oberoende. På grund av anonymiteten på internet upplevdes mer jämlikhet och att personen med hörselnedsättning inte behövde känna sig underlägsen gentemot en normalhörande (Barak et al. 2008). Att hörselnedsättningen inte blev lika framträdande via internet menade även Abeele, de Cock och Roe (2012), eftersom en hörselnedsättning blev som en social barriär. Deltagarna i studien upplevde en känsla av social självständighet, det vill säga att de kunde ta kontakt med

andra och styra över sitt sociala liv. Vidare erbjöd internet nya möjligheter att vara delaktig i samhället för individer med syn- eller hörselnedsättning. Främst användes internet för att hitta information och hålla kontakten med familj och vänner (Abeelee et al. 2012). En blandning av vänner offline och online verkade vara relaterat till välmående hos tonåringar generellt, men för tonåringar med hörselnedsättning/dövhet kunde datoranvändning medföra att kommunikationen fungerade bättre och att det var lättare att få kontakt med andra personer (Blom, Marschark, Vervloed & Knoors, 2014).

7. DISKUSSION

7.1 Metoddiskussion

Att göra en litteraturstudie kring identitetsutveckling hos tonåringar med hörselnedsättning och beskriva hur delaktigheten kan öka för denna grupp har varit en lämplig metod för att få en sammanfattande bild, eftersom det finns väldigt lite empirisk forskning i området.

Nackdelen med att göra en litteraturstudie är att redan bearbetat material behandlas.

Artikelsökning i Scopus och Summon har varit ett passande sätt för att samla data genom att det ger breda träffar. Användandet av flera databaser har möjligtvis medfört att relevant forskning inte förbisetts, även om det aldrig är en garanti. Antalet artiklar har inte varit många att välja bland, utan urvalet har varit begränsat på grund av att lite forskning har bedrivits.

Detta gäller främst internet och delaktighet, artiklar om identitet och tonåringar har det funnits fler av men har ofta varit gamla och mer inriktade på döva. Denna brist innebär att studier vars deltagare var både äldre och yngre än målgruppen och som hade andra funktionshinder än hörselnedsättning analyserades. Studier som inte är från västvärlden har exkluderats, detta kan medföra att resultatet blir mer trovärdigt och kan appliceras på svenska tonåringar. Det kan ändå finnas variationer i kulturen som förmodligen har en inverkan på personen och dennes identitet.

Valda artiklar har varit av både kvantitativa och kvalitativa art och med olika metodologiska ansatser. Ett av problemen med att använda både kvantitativa och kvalitativa studier är att det är svårt att jämföra resultatet, medan nyttan kan vara att det ger en bredare bild. Det positiva med att välja ett utforskat område är att det är utforskat- arbetet har inte gjorts tidigare.

Utifrån ovan diskussion kan konstateras att vidare empirisk forskning behövs inom området.

I bakgrunden nämndes flera identitetsteorier. Dessa perspektiv är nödvändigtvis inte några sanningar, utan teorierna beskriver olika sätt att betrakta identitet och utveckling. Att flera teorier nämns ger dels en bred bild av området, men teorierna lyfter även fram olika perspektiv. Varje individs utvecklande av en identitet är unik och det är möjligt att flera perspektiv behövs för att förklara något så komplext som identitet.

7.2 Resultatdiskussion

Resultatet visar att majoriteten av analyserade studier som handlar om tonåringar och identitet betonar vikten av att identifiera sig med omgivningen för en positiv självbild och stabil identitet (Israelite et al. 2002; Kent, 2003; Brunnberg, 2010; Cornell et al. 2005; Stinson et al. 1996; Andersson et al. 1997). I en integrerad skolmiljö verkar det finnas risker för de som identifierar sig med sin hörselnedsättning och upplever i större grad ensamhet (Kent, 2003), medan deltagare i en segregerad miljö tvärtom verkar vara i mer fara om de inte identifierar sig med sin hörselnedsättning (Brunnberg, 2010). Överensstämmelse i kommunikationssätt mellan tonåring och miljö, samt negativa eller positiva upplevelser kring hörselnedsättningen påverkar tonåringens identitet och självbild (Andersson et al. 1997). Det finns ett samspel mellan individ och miljö, och de påverkas av varandra (Bronfenbrenner, 1979). Det kan innebära att det blir lättare att acceptera delar av sig själv om det finns en överensstämmelse med omgivningen. Vad gäller resultatet kring internet och delaktighet indikerar litteraturen att internetanvändning kan öka delaktigheten hos tonåringar med hörselnedsättning. Ökad delaktighet kan ske genom att det är lättare att hålla kontakt med familj och vänner (Abeelee et al. 2012; Raghavendra et al, 2012), men internet kan även fungera som en källa till information (Abeelee et al. 2012; Snunith et al. 2012). Att samtala online innebär att tonåringar med hörselnedsättning kan kommunicera utan kommunikativa hinder (Barak et al. 2008; Abeelee et al. 2012; Blom, H. et al. 2014).

Att resultatet skiljer mellan studierna vad gäller tonåringar och identitet kan bero på att deltagarna går i olika typer av skolor (integrerad eller segregerad skolmiljö). Det kan bli stor skillnad i resultat beroende på om tonåringen är den enda i klassen som har en hörselnedsättning jämfört med om alla har det. Det verkar som att det är viktigt att identifiera sig med någon i sin omgivning och tonåringar med hörselnedsättning som kan identifiera sig med majoriteten i sin vardagsmiljö har bäst självbild och en stabil identitet. Det är därför möjligt att anta att det är känslan av delaktighet som är av betydelse och inte vilken grupp tonåringen identifierar sig med. Enligt Mead (1976) uppstår en individs identitet i en social

process, det kan betyda att om den sociala processen och kommunikationen går bra så upplever tonåringen en bättre självbild och stabilare identitet. Vidare kan resultatet kring tonåringar och identitet vara problematiskt eftersom många av studierna inte skiljer på hörselnedsättning och dövhet. Döva har ett eget språk och dessutom en egen kultur, enligt Andersson et al. (1997), som även menar att döva är en starkt sammanhållen grupp där dövhet inte upplevs som ett handikapp. Medan unga med hörselnedsättning ofta har begränsad kontakt med andra med hörselnedsättning och att de inte har någon gemensam kultur att falla tillbaka på. Ziehe (1999) betonar att kulturen påverkar och formar individens identitet, varav det kan vara tveksamt att inte skilja på individer från olika kulturer när syftet är att undersöka identitet.

Delaktighet kan innebära tillgång till information i samhället, det går att anta att tillgången till information är hög i Sverige eftersom Findahl (2014) rapporterar att internetanvändningen bland unga är nästan 100 % och enligt Thorén et al. (2013) verkar tillgången inte vara lägre för personer med hörselnedsättning. Dessutom kan internet ha gjort det lättare för personer med hörselnedsättning att få tillgång till information, till exempel dåligt textat på TV och svårigheter att höra radion. Delaktighet kan även vara synonymt med tillhörighet, där det är möjligt att ta kontakt med andra människor. Det kan antas att resultatet skulle visa en mer markant skillnad genom att personer med hörselnedsättning tar kontakt med andra med hörselnedsättning online för att identifiera sig och få bekräftelse. Detta framgår dock inte i analyserade studier, anledningen kan vara att deltagarna redan har kontakt med andra personer med hörselnedsättning offline och därför inte använder internet för att kommunicera med andra människor. Det kan även bero på en ovilja att identifiera sig med en hörselnedsatt grupp och röra sig ännu längre bort från det hörande samhället (Hindhede, 2012), vilket enligt Erikson (2000) skulle kunna bero på att det är en bild som inte stämmer med sig själv.

I analyserade studier om internetanvändning och delaktighet kan det finnas socioekonomiska skillnader. Kent (2003) menar att hörselnedsättning kan vara kopplat till socioekonomiska grupperingar och Dobransky et al. (2006) hävdar att funktionshindrade ofta har lägre inkomst. Sverige är ett av de länder med högst internetanvändning (Findahl, 2014). Detta skulle kunna betyda att i länder där internetanvändningen är lägre och ekonomiska skillnader är mer markanta än i Sverige är delaktigheten för personer med hörselnedsättning lägre. Beroende på socioekonomiska förutsättningar kan delaktighetsprocesser se annorlunda ut för personer med hörselnedsättning i Sverige jämfört med andra delar av västvärlden. En tonåring är beroende

av sin omgivning där exempelvis skolplacering, socioekonomiska förutsättningar och kultur blir utgångspunkter för utveckling och identitetsskapande, vilket även beskrivs i Bronfenbrenners (1979) utvecklingsekologiska perspektiv.

Internet kan ses som en del av ungas kultur och Ziehe (1999) beskriver hur samhälleliga faktorer påverkar identiteten och hur unga socialiseras in i en kultur. Prensky (2001) hävdar att unga har förändrats radikalt från tidigare generationer. Det är inte bara kläder och slanguttryck som är nytt, utan dagens unga har växt upp i en digital era och spenderat sina liv omgivna av datorer, tv-spel, mp3 och mobiler. Ungdomar som har fötts in i denna digitala era beskrivs av Prensky (2001) som digitalt infödda. De personer som senare har blivit intresserade och tagit till sig flera aspekter av teknologin benämns digitala immigranter. Som för alla immigranter behålls en viss accent och en fot i det förflutna. Exempelvis kan accenten synas genom att en digital immigrant föredrar att skriva ut mejl eller att hellre försöka hitta information i en bok än på Google. Äldre generationer har socialiserats på ett annat sätt än dagens unga (Prensky, 2001). För en digitalt infödd skulle internet kunna innebära delaktighet i form av tillgång till information och att det är lättare att hålla kontakt med bekanta. För äldre generationer kan delaktighet betyda något annat, för de har troligtvis inte de flesta av sina vänner på exempelvis Facebook, som en digitalt infödd. Prenskys (2001) benämning ”digitalt infödd” kan appliceras på Johnsons (2010) techno-subsystem där internet kan ses som en del av individens mikrosystem och där internetanvändning har en stor betydelse för ungas utveckling. Genom internet är det möjligt att kommunicera med människor i andra kulturer, vilket enligt Johnson (2010) sker inom makrosystemet. Tonåringar berörs även av massmedia som befinner sig i exosystemet. Detta kan innebära att internet inte bara finns i ungas mikrosystem, som Johnson (2010) påstår, utan på fler nivåer.

Under tonåren sker många sociala förändringar, erfarenheter och socialisering som för tidigare generationer skett offline sker nu online på sociala nätverk. Internet och sociala media kan därmed ses som en aspekt av tonåringens sociala omgivning, och det går att anta att det har betydelse för identitet och delaktighet. Enligt Barak et al. (2008) är tonåringar med hörselnedsättning mer motiverade att använda internet än den normalhörande kontrollgruppen, och upplever att kommunikation kan ske på samma förutsättningar som för en normalhörande (Barak et al. 2008). Internet har även medfört att socialisering kan ske i andra kontexter (Andersson et al. 2015). Detta visar att tonåringar nyttjar internet för att

kommunicera och att internet kan ta bort den kommunikationsbarriär som en hörselnedsättning kan medföra.

Arbetets frågeställningar är besvarade i viss utsträckning; tonåringars identitet verkar formas utifrån omgivningen och det är viktigt att kunna identifiera sig med denna. Delaktighet kan nås med hjälp av internet genom ökad tillgång till information och för att det är lättare att hålla kontakten med bekanta. Dessutom upplever tonåringar med hörselnedsättning att de kan kommunicera utan kommunikativa hinder via internet. Vi saknar emellertid studier som belyser både delaktighet och identitetsutveckling hos tonåringar med hörselnedsättning och det skulle behövas mer forskning inom området. Sådan forskning hade möjligtvis kunnat användas för att diskutera identitetsutveckling och delaktighetsprocesser mer ingående, då delaktighet, enligt Campbell och Jovchelovitch (2000), kan vara en process för identitetsskapande. Internet kan även användas för att utforska identiteten (Bargh et al. 2004; Mackenna et al. 1998; Spies et al. 2014; Andersson et al. 2015; Schreur et al. 2014), vilket kan jämföras med Eriksons (2000) teori om hur identitetsskapandet sker genom att tonåringen förkastar eller bejaktar olika bilder av sig själv. Kopplingen mellan arbetets frågeställningar är därför begränsad, men det går att anta att delaktighetsprocesser och identitetsutveckling kan vara av betydelse för tonåringar med hörselnedsättning då det har setts hos andra grupper med marginaliserade identiteter (McKenna et al. 1998). Det finns dock risker med att använda internet och Friends (2015) rapporterar om kränkningar och mobbning på internet i Sverige. En stor del av de unga har blivit kränkta eller mobbade på internet någon gång under det senaste året. Negativa upplevelser på internet kan påverka tonåringars självbild negativt och kan därför vara ett hinder för ökad delaktighet.

Att skriva om identitetsutveckling i en litteraturstudie har varit utmanande då identiteten är ett brett ämne som påverkas av mycket mer än det vi har möjlighet att undersöka. Trots detta har vi ökat vår förståelse om hur en hörselnedsättning kan påverka individen på fler plan än det rent fysiologiska. Kunskap om hur en hörselnedsättning kan inverka på identitet och självbild kan hjälpa exempelvis audionomer vid hörapparatsutprovning. Tonåringar verkar pröva sin identitet mot sin omgivning och svårigheter att acceptera sin hörselnedsättning eller hörhjälpmedel skulle delvis kunna förklaras med en ovilja att identifiera sig med dessa attribut, varav det skulle kunna vara av hjälp att använda internet som en del i behandlingen. Det är viktigt att vårdpersonal som arbetar med tonåringar med hörselnedsättning förstår vad internet kan erbjuda och även integrerar det i sin verksamhet/behandling, exempelvis genom

rehabiliteringsgrupper med andra jämnåriga online. Att ge möjlighet till kontakt med andra jämnåriga i liknande situation kan ge bekräftelse och göra det lättare för de att identifiera sig med sin omgivning, vilket skulle kunna öka upplevelsen av tillhörighet och delaktighet hos tonåringar med hörselnedsättning.

8. KONKLUSION

Sammanfattningsvis är slutsatserna från denna beskrivande litteraturstudie:

- Identiteten verkar formas utifrån tonåringens miljö, identifikation med omgivningen verkar leda till en stabil identitet, medan en känsla av att vara ensam med sin hörselnedsättning kan leda till en upplevelse av utanförskap.
- Internet ser ut att kunna fungera som ett verktyg för ökad delaktighet, genom bättre tillgång till information samt för att hålla kontakten med familj och vänner.
- För tonåringar med hörselnedsättning verkar internetanvändning erbjuda en plats där kommunikation kan ske utan kommunikationshinder och på samma villkor som för en normalhörande; även om internet kan medföra risker i form av till exempel nätmobbning.
- Vidare forskning behövs för att kunna dra en slutsats av hur internet och delaktighetsprocesser är relaterat till identitetsutveckling hos tonåringar med hörselnedsättning.

9. REFERENSER

- Abeebe, M. V., de Cock, R., & Roe, K. (2012). Blind faith in the web? Internet use and empowerment among visually and hearing impaired adults: a qualitative study of benefits and barriers. *De Gruyter Mouton*, 37(2), 129 - 151. doi: 10.1515/commun-2012-0007
- Andersson, E., & Lawenius, M. (1997). Döva och gravt hörselskadade ungdomars sociala identitet och självvärdering. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 2, 99-113.
- Andersson, Å., Bohlin, M., Lundin, L., & Sorbring, E. (2015). Adolescents' Self-Defining Internet Experiences. *In press*.
- Antia, S. D., Jones, P., Luckner, J., Kreimeyer, K.H., & Reed, S. (2011). Social outcomes of students who are deaf and hard of hearing in general education classrooms. *SAGE Publications*, 77(4), 489 - 504.
- Barak, A., & Sadovsky, Y. (2008). Internet use and personal empowerment of hearing-impaired adolescents. *Computers in Human Behavior*, 24(5), 1802 - 1815. doi: 10.1016/j.chb.2008.02.007
- Bargh, J. A., & McKenna, K. Y. A. (2004). The Internet and social life. *Annual review of psychology*, 55(1), 573 - 590. doi: 10.1146/annurev.psych.55.090902.141922
- Bauman, S., & Pero, H. (2011). Bullying and Cyberbullying Among Deaf Students and Their Hearing Peers: An Exploratory Study. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 16(2), 236 - 253. doi: 10.1093/deafed/enq043
- Blom, H., Marschark, M., Vervloed, MPJ., & Knoors, H. (2014). Finding Friends Online: Online Activities by Deaf Students and Their Well-Being. *PLOS ONE*, 9(2). doi: 10.1371/journal.pone.0088351
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: experiments by nature and design*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Brunnberg, E. (2010). Hard-of-hearing children's sense of identity and belonging. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 12(3), 179 - 197. doi: 10.1080/15017410903309102
- Campbell, C., & Jovchelovitch, S. (2000). Health, community and development: Towards a social psychology of participation. *John Wiley & Sons, Ltd*, 10(4), 255 - 270. doi: 10.1002/1099-1298(200007/08)10:4<255::AID-CASP582>3.0.CO;2-M

- Cummings, J. N., Sproull, L., & Kiesler, S. B. (2002). Beyond hearing: Where real-world and online support meet. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 6(1), 78 - 88. doi: 10.1037/1089-2699.6.1.78
- Dalton, C. J. (2013). Lessons for inclusion: classroom experiences of students with mild and moderate hearing loss. *Canadian Society for the Study of Education*, 36(1), 125-153.
- Dobransky, K., & Hargittai, E. (2006). The disability divide in internet access and use. *Information, Communication & Society*, 9(3), 313 - 334. doi: 10.1080/13691180600751298
- Engel-Yeger, B., & Hamed-Daher, S. (2013). Comparing participation in out of school activities between children with visual impairments, children with hearing impairments and typical peers. *Research in Developmental Disabilities*, 34(10), 3124 - 3132. doi: 10.1016/j.ridd.2013.05.049
- Erikson, H. E. (2000). *Den fullbordade livscykeln*. Stockholm: Natur och kultur.
- Findahl, O. (2014). *Svenskarna och Internet*. Stockholm: .SE (Stiftelsen för internetinfrastruktur).
- Friends. (2015). *Friends nätrapport*. Stockholm: Friends
- Frisén, A., & Hwang, P (red.). (2006). *Ungdomar och identitet*. Stockholm: Natur och kultur.
- Hallberg, J. (2014). *Adolescents in a Digital Everyday Environment*. (Doctoral thesis). Retrieved from <http://hdl.handle.net/2077/36676>
- Hindhede, A. L. (2012). Negotiating hearing disability and hearing disabled identities. *Health*, 16(2), 169 - 185. doi: 10.1177/1363459311403946
- Hörselskadades Riksförbund. (2014). *Myternas marknad*. Trosa: Hörselskadades Riksförbund (HRF).
- Israelite, N., Ower, J., & Goldstein, G. (2002). Hard-of-Hearing Adolescents and Identity Construction: Influences of School Experiences, Peers, and Teachers. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 7(2), 134-148. doi: 10.1093/deafed/7.2.134
- Johnson, G. M. (2010). Internet Use and Child Development: Validation of the Ecological Techno-Subsystem. *Educational Technology & Society*, 13(1), 176 - 185.
- Johnson, G. M., & Pupilampu, K. P. (2008). Internet use during childhood and the ecological techno-subsystem. Retrieved 2015-03-23, from <http://www.cjlt.ca/index.php/cjlt/article/view/172/168>
- Kent, B. A. (2003). Identity Issues for Hard-of-Hearing Adolescents Aged 11, 13, and 15 in Mainstream Setting. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 8(3), 315 - 324. doi: 10.1093/deafed/eng017

- Kujath, C. L. (2011). Facebook and MySpace: Complement or Substitute for Face-to-Face Interaction? *Cyberpsychology, behavior and social networking*, 14(1-2), 75 - 78. doi: 10.1089/cyber.2009.0311
- Lathouwers, K., de Moor, J., & Didden, R. (2009). Access to and use of Internet by adolescents who have a physical disability: A comparative study. *Research in Developmental Disabilities*, 30(4), 702 - 711. doi: 10.1016/j.ridd.2008.09.003
- Lyness, K., & Cornell, S. (2005). Therapeutic Implications for Adolescent Deaf Identity and Self-Concept. *Journal of Feminist Family Therapy*, 16(3), 31 - 49. doi: 10.1300/J086v16n03_02
- McKenna, K. Y. A., & Bargh, J. A. (1998). Coming Out in the Age of the Internet: Identity "Demarginalization" Through Virtual Group Participation. *American Psychological Association*, 75(3), 681 - 694. doi: 10.1037/0022-3514.75.3.681
- Mead, G. H. (1976). *Medvetandet, jaget och samhället från socialbehavioristisk ståndpunkt*. Uppsala: Argos.
- Nationalencyklopedin. (2015). <http://www.ne.se/s%C3%B6k/?t=all&q=offline+online>
- Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants Part 1. *On the Horizon*, 9(5), 1 - 6. doi: 10.1108/10748120110424816
- Raghavendra, P., Wood, D., Newman, L., & Lawry, J. (2012). Why aren't you on Facebook?: Patterns and experiences of using the Internet among young people with physical disabilities. *Technology and Disability*, 24(2), 149 - 162. doi: 10.3233/TAD-2012-0343
- Schreuer, N., Keter, A., & Sachs, D. (2014). Accessibility to information and communications technology for the social participation of youths with disabilities: A two-way street. *Behavioral Sciences & the Law*, 32(1), 76 - 93. doi: 10.1002/bsl.2104
- Snunith, S., & Meital, H. (2012). Characteristics of a virtual community for individuals who are d/Deaf and hard of hearing. *American Annals of the Deaf*, 157(3), 251 - 263.
- Socialstyrelsen. (2010). Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa: barn- och ungdomsversion. ICF-CY. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Spies, S., Lauren, A., & Margolin, G. (2014). Growing Up Wired: Social Networking Sites and Adolescent Psychosocial Development. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 17(1), 1 - 18. doi: 10.1007/s10567-013-0135-1
- Statistiska Centralbyrån. (2014). Undersökningarna av levnadsförhållanden. Stockholm: Statistiska centralbyrån.

- Stinson, M. S., Whitmire, K., & Kluwin, T N. (1996). Self-Perceptions of Social Relationships in Hearing-Impaired Adolescents. *Journal of Educational Psychology*, 88(1), 132-143. doi: 10.1037/0022-0663.88.1.132
- Thorén, E. S., Öberg, M., Wänström, G., Andersson, G., & Lunner, T. (2013). Internet Access and Use in Adults With Hearing Loss. *Journal of medical Internet research*, 15(5), 211-219. doi: 10.2196/jmir.2221
- Wikipedia. (2012). Bronfenbrenner's ecological systems theory. Retrieved 2015-03-20, from http://en.wikipedia.org/wiki/Ecological_systems_theory#mediaviewer/File:Bronfenbrenner%27s_Ecological_Theory_of_Development.jpg
- Ziehe, T. (1999). Engagement and Abstention: Youth and the School in the Second Modernization. *European Education*, 31(4), 6 - 21. doi: 10.2753/EUE1056-493431046